

deficimus (II Cor. III, 7-18, IV, 1) De occisione litteræ, et vivificatione spiritus, superfluum mihi videtur super hæc aliquid addere. Satis igitur patet quia nec Græcis prodest, nec nobis obest, quod de occidente littera objiciunt.

CAPUT VI.

Quomodo propheta jubeat sacrificari de fermentato laudem.

Quod autem assumunt de propheta: *Venite in Galgala, et impie agite: et sacrificate de fermentato laudem* (Amos IV, 5); intelligendum est esse dictum aut approbando tale sacrificium, aut reprobando. Sed si hoc præcipit propheta, ut secundum eos loquar, illos occidit littera, qui litteram servando, de fermentato sacrificant. At si hoc exprobrando dictum est, qua fronte sacrificant quod propheta in sacrificium exsecratur: aut qua ratione hoc in auctoritatem sibi assumunt? Quod autem hoc propheta non jubendo, sed reprehendendo dixerit, dubium non est; cum hoc impiæ actioni associaverit³⁸⁷⁵. Dixerat enim: *Venite ad Bethel, et impie agite*. Et paulo post, continuata increpatione ait: *Et sacrificate de fermentato laudem*. Aut ergo tanta ratione partem suam fermentarii defendant³⁸⁷⁶, quanta suam roborant azymitæ: aut rejiciant suum fermentum, et fiant azymitæ: aut si nec illud valent, nec istud volunt, saltem non reprehendunt azymitas.

CAPUT VII.

Connubia Latinorum de eadem cognatione in certis gradibus disitis, male a Græcis reprobata.

In tertia quæstione, sicut intelligo, mandatis quia Græci detestantur nostra connubia, ubi cognati cognatis de alia cognatione copulantur. Quod cur faciant, nullam video auctoritatem aut rationem. Nam si hoc in suis prohibent fieri connubiis, aut non extendunt cognationes usque ad septimam generationem, sicut nos; aut impossibile videtur servari, quod præcipiunt. Sunt enim sæpe in una cognatione plusquam centum viri et mulieres egentes conjugio. Totidem igitur cognationes invenire necesse est, de quibus singulis singuli eligantur viri et mulieres, quibus illi de una cognatione singuli singulis copulentur. Aut itaque detestabilia sunt indubitanter eorum connubia, si intra septem generationes sunt; nec debent reprehendere nostra, quando cognati junguntur cognatis de alia cognatione, quod nulla prohibet auctoritas vel ratio; aut impossibile est, ut dixi, servare³⁸⁷⁷ quod præcipiunt; ut scilicet, tot cognationes exquirantur ad unius cognationis connubia, quot sunt in illa viri et mulieres petentes conjugia. Quod autem sine omni auctoritate et ratione sit contra rationem, absque³⁸⁷⁸ dubio rationabiliter repudiandum judicatur³⁸⁷⁷.

S. ANSELMUS

DE SACRAMENTORUM DIVERSITATE

AD WALERANNUM EPISCOPUM.

WALERANNI EPISTOLA³⁸⁷⁹

QUÆ BEATO ANSELMO SCRIBENDI ARGUMENTUM PRÆBUIT.

Conqueritur de varietate cæremoniarum inter altaris sacrificium varie a variis observari solitarum: quasi vero hæ sacramenti essentiam attingerent, quin potius mysterium et decentiam religiosam.

Serenissimo D. ANSELMO sanctæ Cantuariensis Ecclesiæ reverendissimo archiepiscopo, WALERANNUS Dei gratia Nwemburgensis episcopus, servile obsequium, instantiam orationum, ac semetipsum omnino in omnibus deditissimum.

Cum Minerva de litterarum professione aliquid præsumere ineptissimum est, ac inter edocumatos³⁸⁷⁹

C litterarum sectatores ratiocinandi probabilitate fidem facere, non nostram attingit³⁸⁸⁰ facultatem. Sed cum Propheta suspirando: *Revela oculos meos, et considerabo mirabilia de lege tua* (Psal. cxviii, 18), cum summa devotione oculos levo ad montem celsitudinis vestræ, ut inde veniat auxilium mihi; auxilium vestrum, auxilium a Domino, qui fecit cælum et

VARIÆ LECTIONES.

³⁸⁷⁵ Cum impiæ actioni associaverit mss. cum hoc impiæ actioni associaverit Edit. Goth. Col. Venet. cum hoc impie auctoritas sociaverit³⁸⁷⁶ Defendunt mss. defendant³⁸⁷⁷ Servari mss. et Edit. Goth. Col. Venet. servare³⁸⁷⁸ Ratione absque mss. ratione sit contra rationem absque³⁸⁷⁷ Reprehendendum judicatur mss. repudiandum judicatur Edit. Venet. refutandum judicatur³⁸⁷⁹ *Waleranni epistola collata est cum ms. Vict. Es., 20.* ³⁸⁷⁹ Edoctos mss. edocumatos³⁸⁸⁰ Attingit mss. attingit.

terram : *Qui adhæret Domino, unus spiritus est* (I Cor. vi, 17). Ut inde pateat ex ejus plenitudine vos etiam profunda Dei scrutari; nostram vero parvitatem vocem ejus audire, 'sed prorsus nescirè unde veniat, aut quo vadat.

138 CAPUT PRIMUM.

Querelæ Waleranni de tanta diversitate in sacramentorum celebratione.

Individua Trinitas Deus est, et quotquot sunt in Deo, unum sunt in ipso. Diversitas in Ecclesia admodum est unitati contraria. Diu non potest stare, quod partium in se grassatur dissensione. De sacramentis Ecclesiæ, aliud Palestina, aliud Armenia, aliud nostra Romana, et Tripartita sentit Gallia. Dominici etiam corporis mysterium aliter Romana, aliter Gallicana Ecclesia, ac diversissime nostra tractat Germania. Ex antiquis patribus ordinem habemus sacrificandi : et valde admiror unde hæc novitas surrepserit in domo Domini : *Jesus Christus heri et hodie, ipse est in sæcula* (Heb. xiii, 8) semper unus, semper idem, nullam patiens mutabilitatem. A Christo dissentit, qui in diversitatem tendit. Christus est panis angelorum, qui de cælo descendit (Joan. xli), et factus est panis hominum, esca pauperum, satietas cum eo regnantium : ut qui digne comedunt, vivant in sæculum sæculi. *Unus panis, unum corpus multi sumus in Christo omnes, qui de uno pane participamus* (I Cor. x, 17) : Christus est via (Joan. xiv), per quam gradiamur, quem imitetur. Qui a Christo exorbitat, periculose ambulat : inter sacrificandum, quod Christus fecit, et nos facimus. *Quotiescunque*, inquit, hoc facitis, *quotiescunque sumitis* (I Cor. xi, 25, 26)

CAPUT II.

Cur aliqui fermentatum adhibeant in mysteriis.

Armeni quidem de fermentato se laudem sacrificare putant; sed in novitate vitæ cum Christo non ambulant. Imitatores Christi oportet epulari non in fermento veteri, sed in azymis sinceritatis et veritatis (I Cor. v). Fermentum licet modicum totam massam corrumpit. Christus corpus incorruptibile, quantum possibile est, nulla inficiatur corruptio. A sinceritatis sacrificio omnis hujusmodi absit corruptio. Qui exoptant imbui Christi corporis incorruptione, novi sacrificii sinceritate veterem exuant hominem. In Christi corporis confectione displicet alia, nisi quam ipse obtulit substantia. Et, si ausim profiteri, tenenda est ea, quam dedit, sacrificandi regula.

CAPUT III.

Cur unicum et non multiplex crucis signum super panem et calicem formetur a plerisque.

Nos singulariter panem, singulariter benedicimus calicem. Hoc canones, hoc antiquus Ordo Romanus præcipit, ut ab initio in canone singulas cruces faciamus singulis. Hoc publico et inveterato usu ubi-

que tenemus a progenie in progeniem; et vestram miramur diversitatem. Hoc Christus fecit, et nos facere præcepit : *Hoc*, inquit, *facite, quotiescunque sumitis* (Matth. xxvi; Marc. xiv; Luc. xxii; I Cor. xi). Accipiens panem singulariter benedixit, et calicem similiter. Singulas singulis, ut noster, imo Romanus Ordo præcipit, cruces fecit : et ita ab ipso, qui heri et hodie et usque in sæculum idem est, nostra inolevit ²⁸⁸¹ consuetudo. De crucum singularitate, Christi nobis assentitur auctoritas. Miror autem valde qua ratione sacrificandi cœpit diversitas : *Una est fides, unum baptisma* (Ephes. iv, 5), una Christi anica, sponsa et columba. Ecclesiæ unitati valde obest in sacramentis discrepare; et quidquid libitum est licitum facere.

CAPUT IV.

Cur calix velo seu palla operiatur a principio.

Præterea inter consecrandum nonnulli ab initio calicem operiunt quidam corporali, alii panno complacato instar sudarii, quod repertum legimus in monumento, non cum linteaminibus positum, sed separatim involutum in uno loco. Christus via est, et veritas, et vita (Joan. xiv); via ²⁸⁸², per quam gradiamur, ut ad ipsum veniamus. *Qui dicit se in Christo manere, debet, sicut ipse ambulavit, et ipse ambulare* (Joan. xxv, 6). Non veniunt ad vitam, nisi imitatores vitæ: Paschalis hostia nudato corpore in ara crucis immolata est, nudato corpore offerri voluit, qui omnia quæ audivit a Patre, suis nota fecit (Joan. xv). In sua immolatione semetipsum, sicuti est, manifestavit; cujus gloriam revelata facie contemplabimur, ut ei per omnia conformemur configurati corpori claritatis suæ, ut ipse sit nobis omnia in æterna beatitudine. Et ut (ipsius verbis utar [Matth. xxvii; Joan. xix]) *Consummatum est*, inquit, ut vetera non ambigamus transiisse, et omnia nova esse; *velum templi scissum est a summo usque deorsum* : quod usque in hodiernum diem positum est super corda Judæorum; ut oculos habentes non videant, et aures non intelligant. Nobis vero, quibus Deus revelavit per spiritum suum, non oportet sacrificandi mysteria implicare; sed exemplo Domini Jesus clarificare. Non cum Moyse, ut Judæi, velamen superimponamus; sed cum Domino Jesu offerentes, de claritate in claritatem transferri studeamus. Nudus Jesus in ara crucis, nudus appareat in ara nostræ immolationis; quod verbis protestamur, operibus exsequatur. Panis ille vere Christi corpus est; et ut Christi corporis immolationem, immolari oportet. Christi corpus in ara crucis nudatum, in sepulcro linteis est involutum, in passione discipulorum devotione in sepultura est involutum. Sepeliendo, sicut mos est Judæis sepelire, ostendunt erga Magistrum studii devotionem; sed adhuc ignorabant sacramenti veritatem. Judæi similem sepeliunt, ut Judæum; quia nondum perpenderant

VARIE LECTIONES.

²⁸⁸¹ E. Idem inolevit *mss.* idem est, nostra inolevit ²⁸⁸² Vitæ via *mss.* vita, via

crucis mysterium : *Spiritus omnia scrutatur, etiam A profunda Dei (I Cor. 11, 10) : illis autem nondum spiritus erat datus, quia ex infirmitate crucifixus Christus non erat glorificatus. Glorificatus vero Jesus corruptionis vestimenta deserit, corruptibilia a se removit : incorruptionem vestitus sepulcrum deserit : gloriam suam se amantibus patefecit. Cur ergo ex incorruptibilis sudarii involutione quasi Christi protestamur infirmitatem, et in hujusmodi tenebris involutionem : cum eum verissime protestamur Dei virtutem et mundi lucem ? Lux de luce, quæ illuminat omnem hominem (Joan. 1), nullatenus sub sudarii ponatur modio : sed sicut ipsemet sacerdos et hostia obtulit semetipsum ; ita et nostrum ei offeratur sacrificium, positum sub divo, ut omnibus ³⁸⁸³ ad vitam in Christi luceat domo. Tunc maxime acceptabilis victima nostra erit, si Christi hostiæ fuerit consimilis. Involvimus tamen et nos vitalem hostiam ; non, sicut vobis mos, a principio ; sed in fine, cum Joseph et Nicodemo. Quod non solum offertur in specie sed in rei veritate, discrepare non oportet in sua immolatione. Qui offerendo discrepat, non sicut Christus ambulavit, et ipse ambulat. Si autem in hac parte sacrificandi sinceritatis causetur, facillimum est nobiscum sinceritatis cooperulo munditiem observare ; et tamen ab ipso initio sacrificandi et vetustissimo Ecclesiæ ritu non exorbitare.*

CAPUT V.

Monet de suo ad communionem Ecclesiæ reditu.

Imperfectum meum videant oculi vestri, et sicut estis in omnem circumspectionis plenitudinem quasi virtutum manibus compactus, nostræ imperfectionis compatimini excessibus. Glorificat Deum in me catholica Ecclesia, quoniam in nostra mutatione divinæ bonitatis apparet gratia. Gratias Dei sum id quod sum ; ex Saulo Paulus ; ex adversario Romanæ Ecclesiæ, intimus Paschali papæ acceptissimus ³⁸⁸⁹ cardinalium consecrarius ; et in omnibus in hac parte prosperos spero successus. Joseph in domo Pharaonis, ego in palatio Henrici imperatoris. Neque iniquitas, neque peccatum meum (quod absit), aut quasi Nero incestus, aut apostata Julianus. **G**ratias Deo ³⁸⁸⁴, quoniam sub vestræ sanctitatis regimine lupus et agnus simul pascuntur, leo et vitulus simul accubant, puerque parvulus minat eos : et quia virga æquitatis, virga regni vestri ; Dei laudamus virtutem Ecclesiastico terrore indomitas feras mansuescere, nullique in monte Domini nocere. Leo rugiet, quis non timebit ? Sed quia justus, ut leo, confidit in hujusmodi, quasi ipsius David manu fortis ; cor vestrum non trepidat, sed in Dei virtute in omnibus triumphat. Dominus qui vos inivit oleo exultationis præ participibus vestris (*Hebr. 1, 9*), ille vos coronet in misericordia et miseratione in regno beatitudinis.

ANSELMI AD WALERANNI QUERELAS RESPONSO ³⁸⁸⁵.

Domino et amico WALERANNO ³⁸⁸⁶, gratia Dei **C** Nemburgensi venerabili episcopo, ANSELMI, servus Ecclesiæ Cantuariensis, salutem, servitium, orationes, dilectionis affectum.

Gaudeo, et gratias ago Deo quia sicut scribitis, glorificat eum in vobis Ecclesia catholica ; quoniam in vestra mutatione divinæ bonitatis apparet gratia, et Domini papæ Paschalis amicitiam habetis et familiaritatem, ut jam mihi liceat vestram amabiliter salutare sanctitatem. Quod vestra sublimis humilitas me comparat Minervæ et vocat montem, non in me accipio ; quoniam nihil in me, cur hoc dici de me debeat, intelligo. Non tamen debeo esse ingratus vestræ ³⁸⁸⁷ benignitati ; quoniam hoc facit abundantia vestræ erga me bonæ voluntatis. Solemus enim sæpe sentire meliora de his quos diligimus, **D** quam ipsi mereamur. De laude igitur, quæ ad me non pertinet, cor meum non gloriatur ; sed de dilectione, quæ semper amanda est, gratias agendo lætatur.

CAPUT PRIMUM.

Varietatem rituum cum unitate fidei cohærere.

Queritur ³⁸⁸⁸ vestra reverentia de sacramentis Ecclesiæ, quoniam non uno modo fiunt ubique, sed diversis modis in diversis locis tractantur. Utique si per universam Ecclesiam uno modo et concorditer celebrarentur, bonum esset et laudabile. Quoniam tamen multæ sunt diversitates, quæ non in substantia ³⁸⁸⁹ sacramenti, neque in virtute ³⁸⁹⁰ ejus, aut fide discordant ; neque omnes in unam consuetudinem colligi possunt : æstimo eas potius in pace concorditer tolerandas, quam discorditer cum scandalo damnandas. Habemus enim a sanctis Patribus, quia si unitas ³⁸⁹¹ servatur charitatis in fide catholica, nihil officit consuetudo diversa. Si autem queritur unde istæ natæ sunt consuetudinum varietates : nihil aliud intelligo, quam humanorum sensuum diversitates. Qui quamvis in rei veritate et virtute ³⁸⁹² non dissentiant, in aptitudine tamen

VARIE LECTIONES.

³⁸⁸³ Dico ut omnibus *ms.* divo, omnibus ³⁸⁸⁴ Gratia Deo *ms.* gratias Deo. ³⁸⁸⁵ *Ms. Cister.* Epistola de Sacramentis Ecclesiæ. ³⁸⁸⁶ Waleranno *Editio Veneta* Waleramo ³⁸⁸⁷ Vestræ erga me *ms.* vestræ benignitati, quoniam hoc facit abundantia vestræ erga me ³⁸⁸⁸ Queritur *ms. Vict. 13 Edit. Goth. et Col.* querit ³⁸⁸⁹ In summa *ms. Vict. 13* in substantia ³⁸⁹⁰ Neque in virtute *ms. Vict. 13 omit.* in ³⁸⁹¹ Quia si unitas *Edit. Venet.* quia ubi unitas ³⁸⁹² In rei veritate et unitate *ms. Vict. 13 et Edit. Goth. et Col.* in rei veritate et virtute